

Regionaal Groenprogramma 2010-2020

Algemeen Bestuur Holland Rijnland
17 februari 2010

*In Holland Rijnland werken samen:
Hillegom, Kaag en Braassem, Katwijk
Leiden, Leiderdorp, Lisse,
Noordwijk, Noordwijkerhout,
Oegstgeest, Teylingen,
Voorschoten en Zoeterwoude*

Inhoudsopgave Regionaal Groenprogramma

1.	Inleiding	1
1.1	Aanleiding.....	1
1.2	Gebiedsbeschrijving	3
1.3	Relatie met andere plannen en partners	3
1.4	Reikwijdte en status	4
1.5	Leeswijzer.....	5
2.	Functies, visie en doelstellingen	6
2.1	De functies van groen.....	6
2.2	Visie 2020.....	7
2.3	Doelstellingen.....	7
3.	Groenblauwe toets voor ruimtelijke projecten.....	10
4.	Uitvoeringsstrategie	11
4.1	Indicatieve projectenlijst	11
4.2	Uitvoeringsovereenkomst	13
5.	Monitoring en evaluatie	15
5.1	Monitoring van Regionaal Groenprogramma	15
5.2	Evaluatie van Regionaal Groenprogramma	15
5.3	Communicatie	15
6.	Indicatieve projectenlijst per gebiedsprogramma	17
6.1	Projectenlijst A: optie voor eerste uitvoeringsovereenkomsten.....	17
6.2	Projectenlijst B: optie voor uitvoeringsovereenkomsten vanaf 2014.....	21
6.3	Projectenlijst C: overige groenprojecten	24
	Afkortingenlijst.....	27

Kaarten

Kaart 1:	Topografie en landschappen
Kaart 2:	Natuur en water
Kaart 3:	Recreatie
Kaart 4:	Cultuurhistorie
Kaart 5:	Groenvisie Holland Rijnland 2020
Kaart 6:	Projectenkaart A-lijst

Bij dit Groenprogramma hoort een bijlagenboek

Bijlage 1:	Toelichting landschappen Holland Rijnland
Bijlage 2:	Vigerend beleid en beleid in ontwikkeling
Bijlage 3:	Informatie over financieringsmogelijkheden en subsidies
Bijlage 4:	Instrumentenpalet
Bijlage 5:	Projectblad
Bijlage 6:	Procedure voor uitvoeringsovereenkomsten

1. Inleiding

De regio Holland Rijnland is een aantrekkelijke woonregio met een gevarieerde groene ruimte. Het kustgebied, de bollenteelt, de landgoederen en het veenweide- en plassengebied zijn bepalend voor de regio. De verstedelijking van de afgelopen decennia zet de kwaliteit van het landschap voor woonomgeving, recreatie en landbouw onder druk. Een robuuste groenblauwe structuur is essentieel voor de leefkwaliteit en het vestigingsklimaat in Holland Rijnland. Holland Rijnland heeft een unieke eigen identiteit door de synergie tussen stedelijk en landelijk gebied. De regio wil dit samenspel tussen stad en land behouden waar dat kan en versterken waar dat nodig is.

De groene ruimte om het stedelijk gebied staat hoog op de politieke agenda. Bij Rijk, Zuidvleugel, provincie, regio en gemeenten is landschap onderwerp van discussie en er is veel over geschreven in visies en beleidsplannen. Tot uitvoering is het tot nu toe te weinig gekomen. Het Regionaal Groenprogramma van Holland Rijnland gaat daarin verandering brengen.

1.1 Aanleiding

Bij de oprichting van Holland Rijnland in 2002 is in het Programma van Afspraken opgenomen dat natuur- en landschapswaarden als uitgangspunt dienen voor verdere ruimtelijke ontwikkelingen. De kwaliteit van het landschap dient gewaarborgd te worden. Om deze doelstelling te bereiken is in het Regionale Investeringsfonds (RIF) € 20 miljoen beschikbaar gesteld voor *'de realisatie van het regionale groenprogramma'*. De concept Regionale Structuurvisie 2020 van Holland Rijnland (RSV) onderschrijft de noodzaak om fors te investeren in de groenstructuur van Holland Rijnland met als doel het maximaal benutten van de groene ruimte, voor recreatie, natuur en landbouw, mede ten dienste van de stedelingen. In de RSV worden de ambities van de regio genoemd voor het versterken van de kwaliteiten van de groene ruimte. Hierbij wordt aangesloten op Rijks- en Provinciaal beleid. In de RSV zijn 7 kernbeslissingen geformuleerd.

Hieronder worden de 2 kernbeslissingen uit de Regionale Structuurvisie weergegeven op het terrein van groene kwaliteit en landschap.

<p>Groen blauwe kwaliteit staat centraal Bij alle toekomstige ruimtelijke ontwikkelingen in de regio staat het groenblauwe raamwerk centraal en dus wordt de ondergrond gebruikt als onderlegger bij het stedenbouwkundig ontwerp. Om de kwaliteit van het leefmilieu in de regio te handhaven en te verbeteren moet de ondergrond als leidraad worden gehanteerd. Dat wil zeggen dat groen en water het uitgangspunt zijn bij bijvoorbeeld de inpassing van de Rijnlandroute en centraal staat bij de invulling van de locatie Valkenburg. Daarnaast zal rekening moeten worden gehouden met de gebruiks- en belevingswaarde van de verschillende landschappen die de regio rijk is. Bij nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen moet de recreatieve bereikbaarheid van het landschap minimaal gelijk blijven, dan wel verbeterd worden.</p> <p>Kernbeslissingen: Groen blauwe raamwerk staat centraal bij alle ruimtelijke ontwikkelingen:</p> <ol style="list-style-type: none"> Creëren van ecologische en recreatieve groene verbindingen tussen kust en Groene Hart: Noordwijk-Leeuwenhorst-Polder Hoogeweg-Kagerplassen-Groene Hart, Braassemmermeer en Katwijk/Wassenaar-Papenwegse polder-De Horsten-Duivenvoordecorridor-Vlietlanden-Groene Hart en twee noord-zuidverbindingen: Trekvaart-Kagerplassen-landgoederen-Valkenburg-Duinen en Kagerplassen-Leiden/Leiderdorp-park Cronesteijn-Oostvlietpolder-Vlietlanden. Er wordt een investeringsvoorstel gemaakt voor het regionale groenprogramma waarbij bestaande subsidiestromen en de regionale middelen in het kader van het groendeel van het RIF worden betrokken. 	<p>De Bollenstreek, Veenweide en Plassen en Duin, Horst en Weide blijven open Holland Rijnland kent een aantal kenmerkende open landschappen, namelijk de Bollenstreek (bloemen/bollen), de Veenweide en Plassen (veeteelt) en een groene (rijks)bufferzone ten zuiden van de aaneengesloten stedelijke agglomeratie (Duin, Horst en Weide). Ruimtelijke ontwikkelingen mogen geen inbreuk plegen op die openheid van deze gebieden. In het geval van de Greenport wordt een forse herstructurering uitgevoerd om de landschappelijke kwaliteiten te behouden en te versterken. De verbindingen tussen deze open gebieden wordt verbeterd, conform de Provinciaal Ecologische Hoofdstructuur (PEHS). De bereikbaarheid en toegankelijkheid van deze gebieden voor recreanten en inwoners wordt verbeterd voor recreatief medegebruik (wandelen, fietsen, kanoën), om zo de beleving en het gebruik te bevorderen.</p> <p>Ten behoeve van de gebruikswaarde van deze gebieden wordt de bereikbaarheid voor alle verkeersmodaliteiten verbeterd.</p> <p>Kernbeslissingen: De regio kiest voor blijvende openheid van Bollenstreek en Veenweide en Plassen:</p> <ol style="list-style-type: none"> De Greenport Ontwikkeling Maatschappij zet een herstructurering van de Greenport op, waarbij: <ul style="list-style-type: none"> - De hoeveelheid bollengrond gelijk blijft op 2625 ha, - Binnen de Greenport tenminste 158 ha natuurgebied wordt beschermd. - Verwijdering van verrommelde bebouwing in het open landschap De agrarische activiteiten zijn drager van het open landschap in de Veenweide en Plassen, en door verbreding met niet agrarische activiteiten kan de sector versterkt worden en de toegankelijkheid van dit gebied voor recreatie vergroot.
---	---

In dit Regionaal Groenprogramma worden de groene ambities van de regio verder uitgewerkt in een visie, doelstellingen en een uitvoeringsstrategie.

1.2 Gebiedsbeschrijving

De groene ruimte in Holland Rijnland heeft verschillende functies, zoals landbouw, natuur, water, recreatie, toerisme, cultuur(historie), wonen en werken. In dit Regionaal Groenprogramma wordt uitgegaan van het versterken, ontwikkelen en garanderen van de kwaliteit van de bestaande groene ruimte. Het Groenprogramma onderscheidt vijf verschillende landschappen in de regio, allen met hun eigen ontstaansgeschiedenis, karakteristieken en gebruik, zie kaart 1.

1. Aaneengesloten stedelijke agglomeratie;
2. De Kustzone;
3. De Bollenstreek;
4. Veenweide en Plassen; en
5. Duin Horst Weide (deels op grondgebied van Stadsgewest Haaglanden).

Het versterken van de verbindingen tussen de landschappen en het creëren van een groenblauw raamwerk in de hele regio versterkt de onderlinge samenhang en structuur van de landschappen. In bijlage 1 worden de kenmerken van de landschappen nader omschreven. Kaart 2 brengt de huidige situatie in beeld van de bestaande en begrensde natuur en water en kaart 3 van recreatie. Op kaart 4 is de cultuurhistorie in beeld gebracht.

1.3 Relatie met andere plannen en partners

In bijlage 2 staat een lijst documenten met vigerend beleid en beleid in ontwikkeling op het gebied van natuur, recreatie, water en inrichting landelijk gebied. Bijlage 3 en 4 geven aanvullende informatie over subsidie- en financieringsmogelijkheden en instrumenten voor inrichting van het landelijk gebied.

Europa

In de hele regio kan subsidie uit het Europese PlattelandsOntwikkelingsProgramma (POP, fase 2: 2007-2013) aangevraagd worden (zie bijlage 3). Wijk en Wouden en het Westelijk Plassengebied zijn in het provinciaal Meerjarenprogramma Landelijk Gebied (pMJP) aangewezen als prioritair gebied. Hier betaalt de provincie Zuid-Holland in principe mee aan POP-projecten. In de rest van de regio moeten de gemeenten (eventueel samen met het Hoogheemraadschap) zelf de nationale bijdrage leveren om de Europese subsidie te verkrijgen. Rond Leiden is ook een plaatselijke groep (POP-LEADER), die het lokale initiatief stimuleert en bottom-up projecten, vaak vanuit particulier initiatief, kan voordragen voor POP-subsidie. LEADER is een experimenteel Europees programma waarmee sociaal-economische impulsen op gebiedsniveau worden gegeven.

Provincie Zuid-Holland

De Provincie Zuid-Holland heeft het provinciaal Meerjarenprogramma Landelijk Gebied (pMJP) opgesteld. Dit programma geeft de richting en prioriteiten voor de besteding het Investeringsbudget Landelijk Gebied (ILG) tot 2014. De provincie heeft de bestuursovereenkomst ILG afgesloten met de minister van LNV over de rijksopgave en rijksmedefinanciering van het pMJP. De provincie heeft in het pMJP ook een eigen provinciale opgave. In bijlage 3 zijn de rijks en provinciale opgaven weergegeven, inclusief de mogelijkheid ILG-medefinanciering te verkrijgen voor regionale projecten. Dit pMJP wordt in 2009 geactualiseerd. In 2010 is de tussentijdse evaluatie van de bestuursovereenkomst tussen LNV en provincie.

Rijk en provincie hebben de afspraken uit de Overeenkomst Zuidvleugel Zichtbaar Groener (ZZG) bevestigd in de bestuursovereenkomst ILG. Holland Rijnland heeft de ZZG mede-ondertekend en de meeste gemeenten hebben de overeenkomst geratificeerd. In de regio

Holland Rijnland gaat het om 301 ha recreatief groen (Recreatie om de Stad), waaraan Holland Rijnland en de gemeenten meefinancieren. Deze financiering blijft bestaan naast de investeringen in het groen van het RIF. Vanaf 2014 tot 2021 is de tweede ILG-periode, waarvoor rijk en provincie een nieuwe bestuursovereenkomst ILG zullen sluiten en waarvoor de provincie haar tweede pMJP zal formuleren. Momenteel is een Provinciale Structuurvisie in de maak. Wanneer deze gereed is, wordt nagegaan welke gevolgen het PSV met zich meebrengt voor de uitvoering van dit Regionaal Groenprogramma.

Hoogheemraadschap van Rijnland

Het Hoogheemraadschap van Rijnland heeft in het landelijke gebied een wateropgave in het kader van Nationaal Bestuursakkoord Water en Kaderrichtlijn Water, zie bijlage 3. Holland Rijnland zal de samenwerking met het hoogheemraadschap zoeken om deze wateropgave te koppelen met de groene, blauwe en recreatieve doelstelling van de regio. Per 2010 wordt het nieuwe Waterbeheerplan 2010 - 2015 van het hoogheemraadschap van Rijnland van kracht. Gemeenten dienen bij het opstellen van hun gebiedsprogramma en het uitwerken van projecten rekening te houden met dit Waterbeheerplan.

Stadsgewest Haaglanden

De interregionale samenwerking Duin Horst Weide behelst het groene gebied tussen Leiden, Den Haag en Zoetermeer op het grondgebied van Stadsgewest Haaglanden en Regio Holland Rijnland. In dit gebied zijn de Zuidvleugel partners bezig uitwerking te geven aan het concept Landschapspark (uit de rijksstructuurvisie Randstad 2040 (VROM, 2008)). Regio Holland Rijnland en Stadsgewest Haaglanden willen hier met de betrokken gemeenten en maatschappelijke organisaties een projectenorganisatie opzetten om de projecten in dit gebied in nauw overleg te ontwikkelen en uit te voeren. Het Regionaal Structuurplan Haaglanden en Groenvisie Haaglanden zullen hierin een rol spelen.

Gemeente Haarlemmermeer / Provincie Noord-Holland

Delen van de bollenstreek zijn onderdeel van het Inrichtingsprogramma Ringvaart-West (1999) van de API (aanpassingsinrichting) Haarlemmermeer Groen. In 2006 hebben de provincies Noord- en Zuid-Holland de Gebiedsuitwerking Haarlemmermeer-Bollenstreek opgesteld. In dit gebied zal overleg en samenwerking met de aanliggende gemeenten Haarlemmermeer en Bloemendaal (Bennebroek) gezocht worden. Haarlemmermeer is bezig met de Gebiedsuitwerking Westflank Haarlemmermeer. Naast woningbouw en infra zullen recreatief groen en natuur hierin een grote rol spelen. De zes bollengemeenten zijn bezig een Greenport Ontwikkelingsmaatschappij op te richten en zullen de Intergemeentelijke Structuurvisie en het uitvoeringprogramma in 2009 vaststellen. Deze structuurvisie is een nadere uitwerking van de RSV.

1.4 Reikwijdte en status

Dit Regionaal Groenprogramma beschrijft de visie van de regio op het landschap van Holland Rijnland in 2020. Op basis van deze visie zijn doelstellingen geformuleerd. In de uitvoeringsstrategie wordt beschreven op welke manier de regio deze doelstellingen gaat realiseren. Het Regionaal Groenprogramma heeft op grond van de Wet Ruimtelijke Ordening geen bindend karakter. Maar doordat het AB het Regionaal Groenprogramma vaststelt, wordt ervan uit gegaan, dat de deelnemende gemeenten zich aan de uit het Regionaal Groenprogramma voortvloeiende afspraken houden. Het Groenprogramma is de basis voor het afsluiten van uitvoeringsovereenkomsten van Holland Rijnland met clustervertegenwoordigers, op basis waarvan Holland Rijnland de RIF-gelden voor groen besteedt aan de strategische regionale groenprojecten. Deze uitvoeringsovereenkomsten zijn juridisch bindend.

Daarnaast is de groentoets in dit programma een toetsingskader voor nieuwe ruimtelijke projecten in de regio. In 2015 vindt een tussentijdse evaluatie plaats van het groenprogramma.

1.5 Leeswijzer

In hoofdstuk 1 is de aanleiding voor dit Regionaal Groenprogramma verwoord. Daarna zijn het gebied en de relatie met andere plannen kort beschreven. Hoofdstuk 2 begint met de functie van groen en een visie op het landschap van Holland Rijnland in 2020. Vervolgens wordt beschreven welke doelstellingen we moeten realiseren om deze visie werkelijkheid te maken. Hoofdstuk 3 bevat een groenblauwe toets voor ruimtelijke projecten. Hoofdstuk 4 beschrijft de uitvoeringsstrategie. Hoofdstuk 5 gaat in op monitoring en evaluatie. En tot slot bevat hoofdstuk 6 een indicatieve lijst met projecten. Na hoofdstuk 6 staat een lijst met gebruikte afkortingen. De bijlagen zijn gebundeld in een apart bijlagenboek.

2. Functies, visie en doelstellingen

Het landschap is belangrijk voor de regio, omdat groen het woon- en werkklimaat aantrekkelijk maakt. De diversiteit van de landschappen op korte afstand van elkaar maakt de regio uniek in de Randstad. De regio wil de groene kwaliteit versterken, zodat Holland Rijnland haar bijdrage aan de concurrentiepositie van de Randstad kan vergroten en haar unieke plaats kan verstevigen.

2.1 De functies van groen

In een verstedelijkte regio, zoals Holland Rijnland, is landschap onlosmakelijk verbonden aan het bebouwd gebied. Groen in en om onze dorpen en steden heeft veel voordelen. Vaak vervult groen meerdere functies en versterken deze functies elkaar.¹

Stad en land

Natuur maakt de leefomgeving mooier en prettiger en biedt onderdak aan vogels en andere dieren. Groen in de stad is leefgebied voor plant en dier met het oog op behoud van biodiversiteit.

Een goede verbinding vanuit de stad met groene gebieden verbetert het landschap en voorkomt verrommeling van de ruimtelijke omgeving. Deze verbindingzones kunnen natuur combineren met wandel-, fiets- en vaarroutes. De routes lopen door bestaande en nieuwe woonwijken krijgen een karakter dat past bij de streek. De beleving hiervan vergroot de waardering van de stedeling voor het landelijk gebied.

Economie

De bollenvelden, strand en duinen, de vaarten en de plassen, het veenweidegebied en de historische stad zijn belangrijke trekpleisters voor toeristen. In deze gebieden is belangstelling voor streekproducten, zoals bollen, bloemen, melk en kaas.

Groen rondom huizen verbetert de kwaliteit van de wijk en verhoogt de waarde van de woningen met circa 5%.

Groen zorgt voor een aantrekkelijk vestigingsklimaat voor kennisintensieve en internationale bedrijven, die op hun beurt weer andere bedrijvigheid aantrekken voor zowel hogere als lagere inkomens.

Gezondheid

Groen biedt ontspanning en verlaagt stress. Slim ingerichte, groene wijken zorgen ervoor dat bewoners meer bewegen. Vooral kinderen spelen vaker buiten als er groen in hun omgeving is. Dat kan zorgen voor 15% minder overgewicht en het is goed voor hun sociale ontwikkeling. Voor de actieve vrijetijdsbesteding in het weekend moeten goede fiets-, wandel-, skate- en kanoroutes in de omgeving van bebouwd gebied aanwezig zijn. Gerichte beplanting helpt fijn stof te filteren en de luchtkwaliteit van de stedelijke omgeving te verbeteren, wat problemen aan de luchtwegen vermindert. Uitzicht op groen verlaagt het aantal opnamedagen in ziekenhuizen.

Leefbaarheid

Parken en recreatiegebieden bieden ontmoetingsplekken voor buurtbewoners, vooral belangrijk voor kinderen, jongeren en ouderen. Met stadsbewoners werken aan openbaar groen in hun eigen omgeving, draagt bij aan onderling contact en de sociale cohesie in de buurt. Daarnaast versterkt groen het gevoel van welzijn en veiligheid en bewoners zien een groene omgeving als aantrekkelijker dan een omgeving zonder bomen of planten.

¹ De waarde van groen, ministerie van LNV, 2008

Een woonomgeving is aantrekkelijker met een groene inrichting, ook voor het woon-werk verkeer. Denk daarbij aan het rustgevend effect van snelwegpanorama's, het plezier van het uitzicht over de bollenvelden of polderlandschap en het majestueuze van laanbeplanting.

Milieu

Een groene omgeving verhoogt de capaciteit voor wateropvang en -berging, belangrijk in tijden van overvloedige regenval. Planten op daken verbeteren de isolatie en verminderen het energieverbruik. Groen kan geluidsoverlast verminderen, helpt tegen verdroging van de bodem en filtert regenwater dat terechtkomt in grachten, singels en sloten.

Bomen en planten zetten CO₂ (medeverantwoordelijk voor de klimaatverandering) om in zuurstof. Groen dempt op warme dagen de temperatuur in de stad en verbetert daarmee het stadsklimaat.

2.2 Visie 2020

In 2020 is Holland Rijnland een aantrekkelijke regio om in te wonen, te werken en te recreëren, dankzij de aanwezigheid van een aantal zeer karakteristieke en verschillende landschappen op zeer korte afstand van elkaar. De stedeling kan via aantrekkelijke fiets-, wandel- en vaarroutes deze groene ruimte bereiken vanuit de stad. De landschappen zijn onderling met elkaar verbonden, zowel recreatief als ecologisch. De groenblauwe verbindingen zijn in 2020 uitgegroeid tot doorgaande verbindingen voor natuur en water. Waar mogelijk zijn deze toegankelijk voor (water)recreanten. Het karakteristieke open landschap van Holland Rijnland is bereikbaar en toegankelijk voor de inwoners van de regio en recreanten van buiten. De recreanten vinden een gevarieerd aanbod van recreatievoorzieningen en agrotourisme. Cultuurhistorische elementen zijn versterkt en zichtbaar gemaakt. Landbouw is behouden als drager van het open landschap.

Kaart 5 brengt de gewenste groenblauwe structuur en de visie van de regio hierop in beeld. Deze kaart zal tevens dienen als toets voor nieuwe ruimtelijk ontwikkelingen in de regio.

2.3 Doelstellingen

In het Regionaal Investeringsfonds (RIF) is voor het Regionaal Groenprogramma € 20.000.000 gereserveerd. Dit geld is bedoeld voor daadwerkelijke realisatie van strategische groenprogramma's, waar een visie en uitvoeringsplan aan ten grondslag ligt. Gemeenten zijn zelf verantwoordelijk voor het opstellen van deze visie en het uitvoeringsplan. Met het Regionaal Groenprogramma wil de regio de kwaliteiten van de groene ruimte beschermen, versterken en ontwikkelen, met de nadruk op:

Groenblauwe en recreatieve structuur

Het versterken van de grote landschappen en het realiseren van verbindingzones daartussen voor natuur, water en/of recreatie, door:

- het realiseren van de groene en recreatieve oost-west verbinding van de kust naar het Groene Hart: van de duinen van Noordwijk tot het Braassemermeer, van de Amsterdamse Waterleidingsduinen naar de Ringvaart van de Haarlemmermeer en van de duinen van Katwijk en Wassenaar naar het Groene Hart;
- het realiseren van de groene en recreatieve noord-zuid verbinding van de Trekvaart naar de duinen ten zuiden van Katwijk en van de Ringvaart van de Haarlemmermeer via de Kagerplassen naar de Vlietlanden;
- het realiseren van ecologische verbindingzones tussen grote aaneengesloten natuurgebieden. Het realiseren van de Ecologische Hoofdstructuur (EHS) is een doelstelling van het Rijk. De provincie Zuid-Holland heeft de plaats en natuurdoelstelling voor de nieuwe natuur en de ecologische verbindingzones van de EHS vastgesteld (zie kaart 2). De EHS en ecologische verbindingzones worden zoveel mogelijk beschermd.

Combinaties met bepaalde vormen van recreatie kunnen mogelijk zijn, tenzij de natuurbelangen in het gedrang komen;

- mee te werken aan het realiseren en beschermen van natuurgebieden; en
- verbeteren van de doorgaande vaarverbindingen voor recreatievaart.

Openheid en zichtlijnen

Het behouden van de openheid van het landelijk gebied, inclusief de zichtlijnen en heldere stadsrandzones, door:

- het behouden van veeteelt in het veenweidegebied en de horsten en de volle grond bollenteelt in het bollengebied. Dit zijn de dragers van het open landschap en vormen een buffer tegen stedelijke ontwikkeling. De gebruiks-, belevings- en toekomstwaarde van het agrarisch cultuurlandschap wordt versterkt door het stimuleren van de verbreding van de landbouwsector met niet-agrarische activiteiten, zoals het recreatief ontsluiten van een gebied;
- het tegengaan van verrommeling door groene herinrichting gebied na het verwijderen van verrommelende bebouwing (kotjes, paardenbakken, caravans, stallen, schuren, bedrijfsgebouwen buiten bouwblok), of door deze bebouwing een functie te geven in het landschap of aan te kleden met beplanting; en
- heldere stadsrandzones, die de overgang vormen tussen de stad en het platteland, de stadsrand een passende landschappelijke aankleding geven, waar stedelijk groen uitloopgebied makkelijk bereikbaar is voor de buurtbewoners en die doorgaande routes bieden naar verder gelegen agrarisch gebied.

Cultuurhistorie

Het versterken van de samenhang en herkenbaarheid van cultuurhistorische elementen (zie kaart 4), waarmee de cultuurhistorische waarde van een gebied wordt vergroot, door:

- bij de inrichting van het landelijk gebied gebruik te maken van de cultuurhistorische verkaveling, landgoederen, historische routes, molens en bollenschuren;
- het behouden en opknappen van karakteristieke windmolens, bollenschuren, boerderijen en authentieke bedrijfsgebouwen voor zover deze in aanmerking komen voor POP2 subsidie;
- de landgoederenzone te versterken tot een robuuste regionale parkstructuur; en
- cultuurhistorische elementen/plekken een recreatieve functie te geven.

Recreatief medegebruik

Het verbeteren van de bereikbaarheid, toegankelijkheid en aantrekkelijkheid van (delen van) het landelijk gebied voor recreatief medegebruik met aandacht voor de stad-land relatie. In het hoofdzak rond de stedelijke agglomeratie daalt de intensiteit van het recreatief gebruik van de groene ruimte, via de stadsrandzone met als hoofdfunctie recreatie overlopend naar het open agrarisch gebied met recreatief medegebruik, door:

- het creëren van recreatieve knooppunten, transferia en recreatieve routes en netwerken voor langzaam verkeer (wandelen, fietsen, recreatievaart, paardrijden);
- het verbinden van stedelijke groenstructuren met het buitengebied;
- het stimuleren van kleinschalige recreatie-activiteiten, zoals excursies, boerengolf, verkoop streekproducten en kanoverhuur; en
- het bevorderen van kleinschalige verblijfsrecreatie, zoals boerencamping, rest-in, boerenkamer en hooiberghut.

Om deze doelstellingen te bereiken, is het nodig om functies te combineren. Gezien de grote druk op het landschap wordt bij het realiseren van de doelstellingen gestreefd naar meervoudig gebruik van de groene ruimte voor landbouw, water, natuur, recreatie en cultuurhistorie met behoud van landschappelijke kwaliteiten. Meervoudig ruimtegebruik zal

echter niet altijd mogelijk of wenselijk zijn. Natuur en recreatie zijn niet altijd te combineren, weidevogels zijn bijvoorbeeld erg gevoelig voor verstoring. Ook moet de gebiedsgebonden wateropgave een plek krijgen in de ontwikkeling van de groene kwaliteiten. Dit kan door bij de inrichting van het landelijk gebied voor recreatie, natuur, landbouw en landschap gebruik te maken van de plannen voor het realiseren van de wateropgave.

3. Groenblauwe toets voor ruimtelijke projecten

Bij de oprichting van Holland Rijnland in 2002 is in het Programma van Afspraken opgenomen dat natuur- en landschapswaarden als uitgangspunt dienen voor verdere ruimtelijke ontwikkelingen. De kwaliteit van het landschap dient gewaarborgd te worden. Deze afspraak is erop gericht dat Holland Rijnland haar kwaliteit als groene regio behoud. In dit hoofdstuk wordt deze afspraak bevestigd en verder uitgewerkt.

Gemeenten toetsen ruimtelijke ingrepen aan kwaliteitseisen voor het landschap en recreatief medegebruik. De kwaliteit van het groen binnen het ruimtelijke plan, moet worden beschreven aan de hand van de verschillende functies van groen (zie paragraaf 2.1). Hierbij wordt aangesloten bij het Regionaal Beleidskader Duurzame Stedenbouw van de Milieudienst West-Holland dat alle gemeenten in Holland Rijnland hebben vastgesteld. Dit instrument is bedoeld om de milieu-ambities en andere duurzaamheidsaspecten een volwaardige plaats te geven in de ontwikkeling van ruimtelijke plannen. Het beleidskader en de ambitietabel worden toegepast bij projecten van meer dan 10 woningen en/of één ha grondoppervlak en/of 5000 m² bedrijvigheid per ha. Duurzaamheid is hierbij ruim gedefinieerd en staat voor People, Planet, Profit. Dit betekent dat naast ambities op het gebied van milieu ook maatschappelijke/sociale en economische ambities een plek hebben gekregen in het beleid.

Voor deze groenblauwe toets gelden de volgende richtlijnen en kwaliteitseisen:

1. werken conform het Regionaal Beleidskader duurzame stedenbouw, waarbij de ambitietabel de volgende basisambitie definieert voor groen, water en natuur:
 - voor bedrijfsterreinen geldt, dat 15% - 25% van de oppervlakte uit groen bestaat;
 - per woning of 300 m² bedrijfsterrein geldt een norm van 0,9 boom;
 - per woning of 300 m² bedrijfsterrein geldt een norm van 50-75 m² openbaar groen²;
 - differentiatie van groengebieden bij nieuwbouw.
2. ontwikkeling moet passen binnen het kader van dit Groenprogramma: de visie, de doelstellingen en Groenvisie in kaart 5;
3. geen verstoring van natuur- en recreatiegebieden of verbindingen daartussen door woningbouw, infrastructuur of bedrijventerreinen, tenzij met compensatie;
4. aandacht voor beleving en kwaliteit van water in de wijk of de polder;
5. aandacht voor groen op en aan de rand van bedrijventerreinen, infrastructuur en woningbouw;
6. aandacht voor landschappelijk inpassing van bedrijventerreinen, infrastructuur en woningbouw;
7. bij nieuwe infrastructuur zorgen voor (snel)wegovergangen, zoals faunapassages (van amfibiegoot tot ecoduct) en fiets- en wandelbruggen;

Gemeenten stellen individueel deze groenblauwe toets vast als toetsingskader voor nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen en nemen de richtlijnen op in hun beleid. Het gaat om een zelftoets. Ook bij kleinere projecten adviseren wij deze groenblauwe toets te hanteren. In het geval van strijdige belangen, dienen de gemeenteraden aan te geven wat wel en niet kan en/of er compensatiemogelijkheden zijn.

² In de Nota Ruimte is als doelstelling opgenomen om bij uitleglocaties met nieuwbouw een richtgetal van 75 m² groen per woning te realiseren.

4. Uitvoeringsstrategie

Het verleden toont aan dat veel landschapsprojecten niet van de grond komen. Holland Rijnland ziet het ontbreken van een direct verantwoordelijke partij en vaandeldrager als een van de belangrijkste oorzaken hiervoor. Deze uitvoeringsstrategie maakt duidelijk wat Holland Rijnland verwacht van de gemeenten en wat de gemeenten van Holland Rijnland kunnen verwachten. Gekozen is voor een 4-jaarlijkse cyclus in de vorm van uitvoeringsovereenkomsten met clustervertegenwoordigers op basis van gebiedsprogramma's. Deze aanpak is gericht op duidelijke verantwoordelijkheden, snelle uitvoering en zichtbare resultaten.

Een cluster van gemeenten, zoals *Samen voor Groen, tussen Kagerplassen en Oude Rijn*, zorgt voor het opstellen, uitvoeren en monitoren van een gebiedsprogramma. In dit gebiedsprogramma vertaalt het cluster de visie en de doelstellingen van het Regionaal Groenprogramma naar een specifiek gebied en werkt het cluster de projecten in het gebied uit. Het cluster kiest een clustervertegenwoordiger uit haar midden, die het gebiedsprogramma of een deel ervan aanmeldt voor opname in een uitvoeringsovereenkomst. Holland Rijnland sluit een uitvoeringsovereenkomst af met de clustervertegenwoordigers op basis van deze gebiedsprogramma's. Een gebiedsprogramma komt pas in aanmerking voor medefinanciering van Holland Rijnland als duidelijk is wie bestuurlijk verantwoordelijk is voor het slagen van het programma en de bijbehorende projecten. Aan het eind van de uitvoeringsovereenkomst wordt per cluster verantwoording afgelegd aan het Dagelijks Bestuur van Holland Rijnland over de behaalde resultaten. Zie bijlage 6 voor een uitgebreide beschrijving van de procedure.

De groengelden van Holland Rijnland worden in principe ingezet op het grondgebied van de regio. Wanneer projecten aangrenzend aan de regio grote meerwaarde hebben voor Holland Rijnland kan ook hier een bijdrage aan worden geleverd. Waar dit van toepassing is, wordt dit inzichtelijk gemaakt.

Verder bestaat de uitvoeringsstrategie uit een indicatieve lijst van projecten. De nadruk ligt op de 'schoop-in-de-grond'. Daarom gaan we in de indicatieve projectenlijst uit van reeds bestaande projecten, die bijdragen aan de realisatie van de doelstellingen van dit Groenprogramma. Deze projecten worden verder uitgewerkt in de gebiedsprogramma's. Het realiseren van natuur, cultuurhistorie en recreatief medegebruik op particuliere grond kan hier onderdeel van uitmaken. Bij de evaluatie wordt bekeken of de doelstellingen op deze wijze voldoende worden behaald, of dat andere programma's of projecten moeten worden geïnitieerd.

4.1 Indicatieve projectenlijst

Bij het maken van dit Regionaal Groenprogramma hebben gemeenten programma's en projecten aangemeld. Sommige van deze projecten zijn al uitvoeringsgereed, andere projecten zijn niet meer dan een idee. De indicatieve projectenlijsten in hoofdstuk 6 zijn hiervan het resultaat. Hiermee geeft het Groenprogramma een totaal beeld van alle Groenprojecten die gedurende de looptijd van het Groenprogramma in de regio kunnen worden uitgevoerd. Tijdens de evaluatie (zie hoofdstuk 5) kunnen gemeenten deze lijst aanvullen. Gebiedsprogramma's komen in aanmerking voor regionale cofinanciering wanneer zij een aanzienlijke bijdrage leveren aan het realiseren van de doelstellingen in dit Groenprogramma. In paragraaf 4.2 en bijlage 6 zijn de criteria voor opname in een uitvoeringsovereenkomst verder uitgewerkt.

Holland Rijnland bespreekt dit regionaal groenprogramma met andere overheden, om zo goed mogelijk gebruik te maken van de bestaande financieringsconstructies van Europa, Rijk, provincie en waterschap.

De projecten zijn verdeeld in 3 indicatieve projectenlijsten:

Projectenlijst A: projecten die worden beoordeeld voor opname in de uitvoeringsovereenkomsten 2010-2014 en 2012-2016, zie kaart 6.

Projectenlijst B: projecten die worden beoordeeld voor opname in een uitvoeringsovereenkomst vanaf 2014. Van deze projecten is momenteel nog onvoldoende informatie beschikbaar om ze te toetsen aan de doelstellingen en criteria van dit Groenprogramma.

Projectenlijst C: overige groenprojecten, die in eerste instantie niet in aanmerking komen voor opname in een uitvoeringsovereenkomst. Op deze lijst staan projecten die niet bijdragen aan de regionale doelstellingen van het groenprogramma (bijvoorbeeld, geen inrichting, maar informatievoorziening), projecten gekoppeld aan en als (wettelijke) compensatie voor woningbouw of infrastructuur en lopende projecten waarvoor financiering al is geregeld, zoals projecten uit de Overeenkomst Zuidvleugel Zichtbaar Groener of de Ecologische Hoofdstructuur. Deze projecten staan in dit programma om een zo volledig mogelijk beeld te geven van de groene plannen in onze regio.

Projecten in de indicatieve projectenlijsten komen in principe als onderdeel van een gebiedsprogramma in aanmerking voor financiering vanuit het RIF, maar kunnen in een latere fase ook weer afvallen. De projecten zijn in de indicatieve projectenlijst geclusterd per gebied. Voor de clusterindeling wordt aangesloten bij de provinciale landschappen. Op kaart 1 wordt met Duin Horst Weide de interregionale samenwerking Duin Horst Weide weergegeven. De interregionale samenwerking beslaat het gehele gebied van de Rijksbufferzone Den Haag – Leiden – Zoetermeer. Dit betekent dat de volgende clusterindeling wordt gehanteerd:

- Cluster Duin- en Bollenstreek: de kustzone en het bollengebied ten noorden van de stedelijke agglomeratie.
- Cluster Veenweide en Plassen: het veenweide-, plassen- en droogmakerijengebied in het noord-oosten van de regio.
- Cluster Aaneengesloten stedelijke agglomeratie: het stedelijk gebied van Katwijk tot en met Zoeterwoude-Rijndijk.
- Cluster Duin Horst Weide: de kustzone, de horsten en het veenweide gebied tussen Den Haag en Leiden tot aan de Vliet.
- Cluster Land van Wijk en Wouden: het groene gebied vanaf de Vliet het Groene Hart in.

Door de indicatieve projectenlijst wordt in een oogopslag duidelijk welke projecten mogelijk zijn, binnen de verschillende gebiedsprogramma's. Voor zover dit nog niet bestaat, moeten gemeenten per gebied tot samenwerking komen (bijvoorbeeld Samen voor Groen en GOM).

Particuliere grondeigenaren

Ongeveer de helft van het grondgebied van Holland Rijnland is agrarisch gebied. Gemeenten zullen niet voor alle projecten de grond willen verwerven. Voor het realiseren van projecten is daarom vaak samenwerking met particuliere grondeigenaren of hun organisaties noodzakelijk. De doelstellingen van dit Groenprogramma op het gebied van openheid, natuur en recreatief medegebruik kunnen alleen worden bereikt met de medewerking van particuliere grondeigenaren, die bereid zijn delen van projecten op hun grond uit te voeren en te beheren of overpad te verlenen. Deze projecten kunnen de vitaliteit van de land- en tuinbouwsector vergroten. Landbouw en volle grond tuinbouw kunnen dan de dragers van het open landschap

blijven en dienen als buffer tegen stedelijke ontwikkeling en verrommeling in het open landschap. Om dit te bereiken kunnen gemeenten er voor kiezen maatschappelijke organisaties en/of het hoogheemraadschap deel te laten nemen aan hun cluster. Als gemeenten (een deel van) een programma willen realiseren in samenwerking met particuliere grondeigenaren, kunnen ze dit opnemen in hun gebiedsprogramma.

De landschappelijke waarde van het agrarische gebied wordt versterkt, door:

1. Het toegankelijk maken van particulier terrein voor extensief recreatief medegebruik, zoals boerenlandpaden, picknickplekken en kanoroutes.
2. Het aantrekkelijker maken van particulier terrein door het toevoegen of opknappen van landschappelijke, cultuurhistorische en recreatieve elementen.
3. Het vergroten van de ecologische waarde van het particulier terrein, bijvoorbeeld met aanleg natuurvriendelijke akkerranden of paaiplaatsen.

Het aantrekkelijker maken van agrarisch cultuurlandschap, het toevoegen van natuurlijke elementen en het mogelijk maken van kleinschalige recreatie kost geld. Aangezien het gaat om maatschappelijke diensten die particuliere grondeigenaren uitvoeren, ligt hier een rol voor de overheid. In de gebiedsprogramma's wordt gezorgd voor regionaal maatwerk. Hiervoor wordt aangesloten bij de kaders voor de Europese POP-subsidie, voor zover deze overeenkomen met onze doelen (zie bijlage 3). Zo brengt Holland Rijnland de POP-gelden naar de Regio. Uitgesloten is financiering van elementen, waarvoor al andere regelingen bestaan zoals de subsidieregeling voor natuurvriendelijke oevers van het Hoogheemraadschap van Rijnland en de subsidieregeling Natuur- en Landschapsbeheer van de provincie Zuid-Holland.

Particuliere grondeigenaren (meestal agrariërs) die het beheer van de elementen (voorbeeld: kano-uitrustplaats, ecologische oever) op zich nemen, terwijl dit niet tot hun kernactiviteit behoort, verlenen een maatschappelijke dienst. Indien dit beheer niet kan worden gefinancierd via een van de bestaande subsidieregelingen zal een particulier meestal niet bereid zijn om het beheer op zich te nemen en de aanleg van het element op zijn grond weigeren. Een cluster van gemeenten moet zelf zorg dragen voor de financiering van het beheer en onderhoud dat de particulier uitvoert. De grondgemeente maakt hierbij afspraken met de particuliere grondeigenaar over duurzaam beheer en zorgt voor de controle hiervan.

4.2 Uitvoeringsovereenkomst

Holland Rijnland heeft geld beschikbaar gesteld in het Regionaal Investeringsfonds voor groen. Dit geld besteedt de regio aan gebiedsprogramma's die bijdragen aan het realiseren van de doelstellingen van dit Regionaal Groenprogramma. Het Dagelijks Bestuur (DB) sluit namens het Algemeen Bestuur op basis van de doelstellingen van het Regionaal Groenprogramma uitvoeringsovereenkomsten met clustervertegenwoordigers voor de uitvoering van (deel-) gebiedsprogramma's. Clusters van gemeenten zijn verantwoordelijk voor het opstellen en uitvoeren van de gebiedsprogramma's en bijbehorende projecten. Een uitvoeringsovereenkomst heeft een looptijd van 4 jaar. Indien nodig stelt het DB ca elke 2 jaar in samenwerking met het Ambtelijk Overleg groen de volgende uitvoeringsovereenkomst op. De overeenkomsten overlappen elkaar hierdoor dakpansgewijs in de tijd, zodat de uitvoering ongehinderd door kan gaan. De omvang van de overeenkomst moet dusdanig zijn, dat de (deel-) programma's inderdaad in het vierde jaar gerealiseerd zijn. Het cluster van gemeenten moet hierbij rekening houden met haar uitvoeringscapaciteit en de doorlooptijd van vergunning- en subsidieaanvragen. Voor langlopende programma's³, voorziet de

³ een programma bestaat uit meerdere projecten die integraal zijn ontwikkeld voor een gebied of doelstelling.

overeenkomst in een korte terugblik en doorkijk naar de volgende periode. De procedure wordt verder uitgewerkt in bijlage 6.

Als richtlijn gaan wij uit van een maximale medefinanciering vanuit het RIF van 25% van de inrichtingskosten, waarvan 10% kan worden besteed aan grondverwerving als dit ook in de Subsidieregeling Landelijk Gebied van de provincie Zuid-Holland subsidiabel is gesteld. In bijlage 6 is nader uitgewerkt welke kosten vanuit het RIF medefinanciering kunnen krijgen. Indien een cluster voor een programma vanwege een bijzondere omstandigheid een bijdrage van meer dan 25% vraagt, zal hierover aparte besluitvorming plaatsvinden in het DB.

Wanneer een programma in aanmerking komt voor subsidie via de Subsidieregeling Landelijk Gebied van de provincie Zuid-Holland (inclusief POP-gelden), kan tenminste de helft van de subsidiabele kosten hiermee worden gefinancierd. In prioritair gebied kan dit oplopen tot 75%. De subsidie-voorwaarden van de provincie zijn hierbij leidend. De voorwaarden die Holland Rijnland stelt, is dat het programma dient bij te dragen aan de doelstellingen van dit Groenprogramma en dat het wordt gerealiseerd conform het voorstel binnen de aangegeven periode. Ook dient alle voortgangsinformatie verstrekt aan de betreffende subsidieverlener (veelal de provincie) ook ter beschikking te worden gesteld aan Holland Rijnland. Dit om dubbel werk zoveel mogelijk te voorkomen. Ook bij andere subsidies die 50 % en meer bijdragen, sluit Holland Rijnland aan bij de voorwaarden van deze subsidieverstrekker.

Op basis van de uitvoeringsovereenkomst zegt het DB haar regionale bijdrage toe voor realisatie van het (deel-)programma. Onderdeel van de uitvoeringsovereenkomst is een toezegging van RIF gelden voor medefinanciering aan de programma's, inclusief betalingsafspraken. Het cluster is verantwoordelijk voor de uitvoering van het programma en bijbehorende projecten. Zij bepaalt welke gemeente de uitvoering op zich neemt of richt hiervoor een uitvoeringsorganisatie op. Aan het eind van de uitvoeringsovereenkomst wordt per cluster verantwoording afgelegd aan het Dagelijks Bestuur van Holland Rijnland over de behaalde resultaten. Indien het programma niet is gerealiseerd, conform de afspraken in de uitvoeringsovereenkomst, gaat de regionale bijdrage terug naar de regio.

Niet alle projecten komen in aanmerking voor medefinanciering vanuit het RIF. Niet in aanmerking komen:

- projecten gekoppeld aan en als (wettelijke) compensatie voor woningbouw of infrastructuur, zoals Rijnlandroute en RijnGouwewijk;
- lopende projecten waarvoor financiering al is geregeld, zoals projecten uit de Overeenkomst Zuidvleugel Zichtbaar Groener of de Ecologische Hoofdstructuur.

Wanneer deze projecten worden uitgebreid om daarmee beter de doelstellingen van het Groenprogramma te halen, is medefinanciering vanuit het RIF voor deze uitbreiding wel bespreekbaar.

5. Monitoring en evaluatie

5.1 Monitoring van Regionaal Groenprogramma

Om de voortgang van het Regionaal Groenprogramma te volgen en zo nodig bij te kunnen sturen, bespreekt het DB jaarlijks de stand van zaken van alle lopende uitvoeringsovereenkomsten en groenprojecten. Hiervoor stelt Holland Rijnland in overleg met de gemeenten jaarlijks een voortgangsoverzicht op. Input hiervoor is de voortgangsinformatie die clustervertegenwoordigers aanleveren per programma. Hiervoor stelt Holland Rijnland een format op. Waar mogelijk wordt aangesloten bij de voortgangsrapportages voor de provincie of andere subsidieverstrekkers.

Het Groenprogramma loopt tot 2020, met een uitloop naar 2022, het laatste jaar dat de gemeenten hun bijdrage aan het RIF storten.

5.2 Evaluatie van Regionaal Groenprogramma

Het Algemeen Bestuur beoordeelt in 2012 de werking van de Beheersverordening RIF. Het Regionaal Groenprogramma wordt hierin meegenomen als onderdeel van het RIF.

Halverwege de looptijd van het Regionaal Groenprogramma, in 2015, beoordeelt het AB de voortgang van het Groenprogramma op basis van een tussentijdse evaluatie. Hierbij worden vragen beantwoord, zoals: bereiken we met deze projecten onze doelstellingen, wat ontbreekt en zouden we zelf projecten moeten initiëren en/of kwaliteitseisen (bv. breedte ecologische verbindingen) moeten toevoegen. Deze evaluatie maakt het mogelijk om tijdig bij te sturen en zo een evenwichtige doelrealisatie te verkrijgen.

Indien voortschrijdend inzicht, nieuwe ontwikkelingen of gewijzigd rijks- of provinciaal beleid hiertoe aanleiding geeft, zal het AB het Regionaal Groenprogramma, inclusief de indicatieve projectlijsten herzien op basis van deze evaluatie.

Aan het eind van de looptijd vindt een eindevaluatie plaats, die ter vaststelling wordt aangeboden aan het AB.

5.3 Communicatie

Programma's die zijn opgenomen in een uitvoeringsovereenkomst en dus in aanmerking komen voor medefinanciering vanuit het RIF zijn verplicht om mee te werken aan communicatie-activiteiten van Holland Rijnland in het kader van het Regionaal Groenprogramma en het jaarlijks aanleveren van voortgangsinformatie. Bij alle communicatie rondom projecten is het logo van Holland Rijnland goed zichtbaar en wordt Holland Rijnland vermeld. Holland Rijnland wordt uitgenodigd voor alle persmomenten en openingen die in het kader van de uitvoeringsovereenkomst worden georganiseerd.

6. Indicatieve projectenlijst per gebiedsprogramma

Projectlijst A: projecten die worden beoordeeld in het kader van uitvoeringsovereenkomst 2010-2014 en 2012-2016 (zie kaart 6).

Projectlijst B: projecten die gedurende de looptijd van het Groenprogramma kunnen worden opgenomen in een uitvoeringsovereenkomst.

Projectlijst C: overige groenprojecten, die in eerste instantie niet in aanmerking voor opname in een uitvoeringsovereenkomst.

6.1 Projectenlijst A: optie voor eerste uitvoeringsovereenkomsten

nr.	Gebiedsprogramma	Doelstelling	Trekker	Korte omschrijving	Kostenraming	Holland Rijnland RIF	gemeente	partners
A. Programma Duin- en Bollenstreek								
1.	Verbinden en opwaarderen (voormalige) landgoederen			Verbinden en opwaarderen (voormalige) landgoederen Hillegom als onderdeel van de landgoederenzone Leiden-Haarlem.				
	Verbinden en opwaarderen (voormalige) landgoederen a. Burg. Van Nispenpark	Cultuurhistorie	J. van Griensven, wethouder economische zaken, Hillegom	Opwaardering Burg. Van Nispenpark. Stepping stone in de landgoederengordel Leiden-Den Haag. Herinrichten met nadruk op de landschappelijke kenmerken van een oude Buitenplaats, de wateropgave, oorspronkelijke laanbeplanting en het oplossen van de ecologische barrière (N208).	€ 500.000	€ 125.000 2012-2016	€ 125.000	€250.000
	Verbinden en opwaarderen (voormalige) landgoederen b. Herstel Hoftuin	Cultuurhistorie	J. van Griensven, wethouder economische zaken, Hillegom	Oorspronkelijk historisch karakter en inrichting Hoftuin herstellen als onderdeel van de landgoederengordel tussen Haarlem en Leiden. Recreatief rustpunt in de toeristische fietsroutes binnen de Bollenstreek.	€ 125.000	€ 31.250 2012-2016	€ 62.500	€ 31.250
2.	Oude Hillegommerbeek	Recreatief medegebruik	J. van Griensven, wethouder economische zaken, Hillegom	Revitalisering recreatieve route Oude Hillegommerbeek. Het pad langs de oude Beek is een knelpunt in het fietspaden knooppuntensysteem van de Bollenstreek.	€ 100.000	€ 25.000 2012-2016	€ 50.000	€ 25.000
3.	Wandelnetwerk Bollenstreek			Wandelnetwerk realiseren in de Duin- en Bollenstreek door het aanleggen van dorpsommetjes en lange afstandsverbindingen.				
	Wandelnetwerk Bollenstreek a. NS wandelroutes	Recreatief medegebruik	B. Brekelmans, wethouder economische zaken en toerisme, Lisse	Wandelmogelijkheden in de Duin- en Bollenstreek vergroten door het aanleggen van NS wandelroutes tussen een aantal gemeenten. Routes langs landgoederen, kastelen en dorpskernen.	€ 800.000	PM 2010-2014	PM	PM

	Wandelnetwerk Bollenstreek b. Uitbreiding ommetjes Lisse	recreatief medegebruik	B. Brekelmans, wethouder economische zaken en toerisme, Lisse	Realisatie van 2 ommetjes in Lisse, rond Dever en rond de Ringdijk met aandacht voor natuur en recreatie.	€ 150.000	PM 2012-2016	PM	PM
4.	Landgoederenverbinding Noordwijk Middengebied	Cultuurhistorie / Groenblauwe en recreatieve structuur	A. van Rijnberk, wethouder RO, Noordwijk	Versterking Landgoederenverbinding Noordwijk. Het verbinden van enkele landgoederen voor natuur en fiets- en wandelrecreatie.	€ 250.000	PM	PM	PM
5.	natuur- en belevingswaarde van strand en duin Noordvoort	Groenblauwe en recreatieve structuur	A. van Rijnberk, wethouder RO, Noordwijk	Verbetering/herstel natuur- en belevingswaarde van strand en duin. Het herstellen van de dynamiek en de natuurwaarde tussen Zandvoort en Noordwijk. Belevingsmogelijkheden van de natuur verder ontwikkelen.	€ 100.000	PM	PM	PM
6.	Roode Molenpolder	Recreatief medegebruik / Openheid en zichtlijnen	B. Homan, Wethouder economische zaken en toerisme, Teylingen	Recreatief groen in tussengebied Teylingen als stedelijk uitloopgebied en regionaal park: ca. 100 ha landschap (bollenvelden, weiland, water en Ruïne/slot Teylingen) ontwikkelen met groen karakter, weidevogelnatuur, varen, wandelpaden en dagrecreatiepunten.	€ 1.000.000	PM 2010-2014	PM	PM
7.	Eiland Koudenhoorn	Groenblauwe en recreatieve structuur / Recreatief medegebruik	B. Homan, wethouder economische zaken en toerisme, Teylingen	Verbetering/herstel natuur- en belevingswaarde van eiland Koudenhoorn. Upgrade en uitbreiden van de natuurlijke waarden, verbeteren van recreatieve mogelijkheden, verbeteren ecologische structuur en betere ecologische overgang tussen stiltegebied en opengesteld gebied.	€ 1.450.000	PM	PM	PM
B. Programma Veenweide en Plassen					0			
8.	Samen voor groen, tussen Kagerplassen en Oude Rijn			Het in samenhang inrichten van het plangebied (ca 4000 ha) voor extensieve recreatie en natuur. Een aaneengesloten routenetwerk voor fietsers, wandelaars en kanoërs, ecologische verbinding van Kagerplassen tot aan Oude Rijn en educatieve activiteiten.				
	Samen voor groen, tussen Kagerplassen en Oude Rijn a. Polder Achthoven	Recreatief medegebruik / Groenblauwe en recreatieve structuur / Openheid en zichtlijnen	J. Steegh, wethouder verkeer en milieu, Leiden	Aanleg van fiets- en wandelpaden en extra noord-zuid verbinding. Wateropgave in het gebied realiseren. Pontjes zorgen voor aansluitingen vanuit de polder op wandel- en fietsroutes in het Groene Hart. Infocentrum HSL omvormen tot een bezoekerscentrum Groene Hart.	€ 5.550.410	€ 1.387.602 2010-2014	PM	PM

	Samen voor groen, tussen Kagerplassen en Oude Rijn b. Boterhuispolder	Recreatief medegebruik / Groenblauwe en recreatieve structuur / Openheid en zichtlijnen	J. Steegh, wethouder verkeer en milieu, Leiden	Inrichting voor sportieve recreatie (wandelen- en fietspaden), natuurbeleving en waterrecreatie. Inrichten natte natuur, creëren van afwisseling van het landschap en het plaatsen van enkele rust en informatiepunten. Om de verkeersveiligheid bij aantakkingen van routes in de polder te vergroten, zijn verkeersremmende maatregelen voorgesteld.	€ 3.874.790	€ 968.698 2010-2014	PM	PM
	Samen voor groen, tussen Kagerplassen en Oude Rijn c. Ade gebied	Recreatief medegebruik / Groenblauwe en recreatieve structuur / Openheid en zichtlijnen	J. Steegh, wethouder verkeer en milieu, Leiden	Het in samenhang inrichten van het Ade gebied voor extensieve recreatie en natuur. Een aaneengesloten routenetwerk voor fietsers, wandelaars en kanoërs en een ecologische verbinding van Kagerplassen tot aan Oude Rijn en educatieve activiteiten.	€ 2.855.000	€ 712.500 2010-2014	PM	PM
C. Programma Aaneengesloten Stedelijke Agglomeratie								
9.	Noordoever Oegstgeesterkanaal a. Oegstgeest	Groenblauwe en recreatieve structuur	A. de Kok, wethouder natuurbeleid, Oegstgeest	De aanleg van een doorgaand fiets- en wandelpad langs het kanaal tussen Oegstgeest en Katwijk, gecombineerd met de ontwikkeling van een ecologische verbinding tussen de Veerpolder en de polder Elsgeest (7-12 ha).	€ 924.700 Op A-lijst onder voorbehoud vervallen ZZG-financiering	PM	PM	PM
10.	Blauwgroene ring rond Leiden (Biodiversiteitsactieplan)	groenblauwe en recreatieve structuur	J. Steegh, wethouder verkeer en milieu, Leiden	Maatregelen ter bevordering van de biodiversiteit in de regio. Pontjes, loopbruggen, natuurvriendelijke oevers, ecologische en wandel- en fiets-erbinding en een tunnel zijn gericht op het realiseren van een samenhangend regionaal groen wandel- en fietsnetwerk, het slechten van barrières en verbetering van kwaliteit en belevingswaarde.	€ 700.000	€175.000 2010-2014	PM	PM
11.	Regionaal, archeologisch Park Matilo	cultuurhistorie	J. de Haan, wethouder cultuur, werk en inkomen, Leiden	Dit archeologisch rijksmonument van 8 ha bezit een Romeins Castellum. Ontwikkelen van een openbaar groen park met archeologische elementen, als onderdeel van de groene noord-zuid as en Rijnzone waarin regionale openlucht evenementen plaats kunnen vinden.	€ 5.800.000	€ 3.798.000 2010-2012	€1.450.000	€552.000
12.	Stad-land verbinding Leiden West	Recreatief medegebruik / Groenblauwe en recreatieve structuur	M. Witteman, wethouder economie en sport, Leiden	Onderdeel van de realisatie van het <u>Naturalispark</u> (2012-2016) is een groene en recreatieve schakel tussen het centrum van Leiden en de landgoederenzone. Doorgaande fiets- en wandelverbindingen en openbare, groene verblijfsgebieden.	€ 920.000	€ 230.000 2012-2016	39 % gemeente Leiden, universiteit	30 % provincie ZH 6% overige

13.	Stad-land verbinding Leiden Noord	Recreatief medegebruik / Groenblauwe en recreatieve structuur	P. van Woensel, wethouder RO, Leiden	Creëren van een recreatieve en ecologische stad-land verbinding tussen het centrum van Leiden, de <u>Tuin van Noord</u> en het plangebied.	€ 1.500.000	€375.000 2010-2012	PM	PM
D. Programma Duin Horst Weide / Land van Wijk en Wouden								
14.	Stad-land verbinding Leiden Oost	Recreatief medegebruik / Groenblauwe en recreatieve structuur	J. Steegh, wethouder verkeer en milieu, Leiden	<u>Ecologische en recreatieve verbinding onder de A4</u> van Polderpark Cronesteyn met Zoeterwoudse polders, verbinding tussen Leiden en het Groene Hart. Dit loopt parallel aan de verbreding van de A4.	€ 2.000.000	deel van € 500.000 2010-2014	deel van € 500.000: Zoeterwoude en Leiden	€ 1.500.000 Recreatief Routenetwerk PZH
15.	Oostvlietpolder: fase 1	Recreatief medegebruik / Groenblauwe en recreatieve structuur	M. Witteman, wethouder Economie en Sport, Leiden	Het realiseren van ca. 38 hectare groen recreatiegebied en enkele recreatieve en ecologische verbindingen. Na verwerving van de laatste gronden en ontwikkeling van het bedrijventerrein versterkt met fase 2, gekoppeld aan de grondexploitatie, en fase 3 uit de ZZG-overeenkomst.	€2.224.593	€ 556.148 2010-2012	€ 268.602 (en HHS)	PZH €1.399.843
16.	Recreatief transferium Zoeterwoude	Recreatief medegebruik	M. Ateş, wethouder RO, Zoeterwoude	Toegangspoort voor Zoeterwoude en het Groene Hart. Realiseren van een landschappelijk ingepaste overstapmogelijkheid met horeca en recreatieve elementen.	€ 800.000	PM	PM	PM
17.	Ecologische en recreatieve verbindingen Zoeterwoude			Met ecologische en recreatieve verbinding de extensieve recreatiemogelijkheden uitbreiden.				
	Ecologische en recreatieve verbindingen Zoeterwoude a. Weddepad	Groenblauwe en recreatieve structuur	M. Ateş, wethouder RO, Zoeterwoude	Een ecologische en recreatieve verbinding langs het Weddepad, inclusief informatie- en rustpunten.	€ 25.000	PM	PM	PM
	Ecologische en recreatieve verbindingen Zoeterwoude b. Hellepad	Groenblauwe en recreatieve structuur	M. Ateş, wethouder RO, Zoeterwoude	Een ecologische en recreatieve verbinding langs het Hellepad, inclusief informatie- en rustpunten.	€ 60.000 Op A-lijst onder voorbehoud vervallen ZZG-financiering		PM	PM
18.	De Grote Zwabber			Realiseren van een recreatieve en ecologische verbinding tussen duinen en Groene Hart				
	De Grote Zwabber a. Boardwalk (ingediend door Voorschoten)	Groenblauwe en recreatieve structuur en recreatief medegebruik	N. Alkemade wethouder groen en Pact van Duivenvoorde, Wassenaar	Een doorgaande wandelroute tussen N44 en de spoorlijn door de Duivenvoordse en Veenzijdse polder. Een ontbrekende schakel in het wandelnetwerk, aangesloten op wandelroutes in het oosten en het westen.	€700.000	€ 175.000 2010-2014	PM	PM
			Totaal :		€ 29.184.900	€ 7.296.225 (25%)		

6.2 Projectenlijst B: optie voor uitvoeringsovereenkomsten vanaf 2014

nr.	Gebiedsprogramma	Doelstelling	Korte omschrijving	Trekker	Kostenraming
A. Programma Duin- en Bollenstreek					
19.	Ecologische verbinding Elsbroekpolder – Elsbroekpark	Groenblauwe en recreatieve structuur / Recreatief medegebruik	Lokale ecologische verbinding Elsbroekpolder – Elsbroekpark realiseren middels de inrichting van een natuuroever. Grotere natuurbeleving voor de burgers en een lokale stepping stone in de EHS	J. van Griensven, wethouder economische zaken, Hillegom	€ 200.000
20.	Herstel Leidsevaart	Groenblauwe en recreatieve structuur / Recreatief medegebruik	Herstel historisch karakter Leidsevaart. Verwijderen beplanting overeenkomstig oorspronkelijke inrichting. Onverhard (wandel)pad aanbrengen met rustplaatsen op markante vergezichten. Afstemming moet nog gezocht worden met Lisse, Teylingen en Bloemendaal.	J. van Griensven, wethouder economische zaken, Hillegom	€ 125.000
21.	Ten oosten van de Leidsevaart	Openheid en zichtlijnen	Opwaardering gebied ten oosten van de Leidsevaart en ten westen van de Spoorbaan Haarlem – Leiden, verwijdering verommeling en landschappelijke inpassing van gebouwen.	J. van Griensven, wethouder economische zaken, Hillegom Project uit te voeren door GOM	PM
22.	Westeinde en Gooweg open houden / maken	Openheid en zichtlijnen	Kwaliteitsverbetering van het bollenlandschap. Open vensters benutting als toeristische uitzichtpunten.	A. Morsink, wethouder ruimtelijke ordening, Noordwijkerhout. Project uit te voeren door GOM	PM
23.	Delfweg	Openheid en zichtlijnen	Concentratie AHE-bedrijven in combinatie met aanleg ecologische zone. Compensatie van bollengrond. Verbetering van openheid landschap door verplaatsing van bedrijven.	A. Morsink, wethouder ruimtelijke ordening, Noordwijkerhout. Project uit te voeren door GOM	PM
24.	Paardenkerkhof	Groenblauwe en recreatieve structuur / Openheid en zichtlijnen	Ontwikkeling weidevogelnatuur en open graslandkarakter met bijbehorende landschapsontwikkeling.	A. Morsink, wethouder ruimtelijke ordening, Noordwijkerhout. Project uit te voeren door GOM	PM
25.	Landschapspark Tespelduyn	Recreatief medegebruik	Opwaardering van het landschap, een impuls voor recreatie en toerisme, waterberging, inpassing voormalige vuilstort en aanleg van ecologische zone. Realisatie van een educatief en promotioneel centrum in combinatie met een uitkijkpunt gerealiseerd.	A. Morsink, wethouder ruimtelijke ordening, Noordwijkerhout. Project uit te voeren door Stichting Tespelduyn.	PM
B. Programma Veenweide en Plassen					
26.	Recreatief wisselpuntennetwerk Kaag en Braassem	Recreatief medegebruik	Het ontwikkelen overstappunten met op elkaar afgestemde fiets-, wandel- en vaarroutes. Mogelijk worden er nieuwe routes ontwikkeld, die het gebied ontsluiten.	J. uit den Boogaard, wethouder voor ruimtelijke projecten en recreatie, Kaag en Braassem	PM
27.	Zuidas Wijde Aa / Braassemermeer / Leidsevaart	Groenblauwe en recreatieve structuur	Realiseren van recreatieve routes en elementen in combinatie met ecologische verbinding. Waar mogelijk ook in combinatie met wateropgave.	J. uit den Boogaard, wethouder voor ruimtelijke projecten en recreatie, Kaag en Braassem	PM

nr.	Gebiedsprogramma	Doelstelling	Korte omschrijving	Trekker	Kostenraming
28.	Visie Westeinde	Recreatief medegebruik / Openheid en zichtlijnen	Landschappelijke kwaliteitsverbetering van de polder, het saneren van de voormalige vuilstort, het creëren van een toeristische jachthaven, het realiseren van een natte ecologische verbindingzone en het aanleggen van recreatieve paden en recreatieve voorzieningen	J. uit den Boogaard, wethouder voor ruimtelijke projecten en recreatie, Kaag en Braassem	PM
C. Programma Aaneengesloten Stedelijke Agglomeratie					
29.	Groenzone noord-zuid	Groenblauwe en recreatieve structuur	Het realiseren van een groene noord-zuid verbinding door Katwijk, eiland van Katwijk en Middelmors, waardoor een ecologische verbinding wordt gemaakt van Rijnsburg naar Valkenburg.	D. Binnendijk, wethouder ruimtelijke ordening, Katwijk	PM
30.	Noordoever Oegstgeesterkanaal b. Katwijk / plan de Horn	Groenblauwe en recreatieve structuur	Het aanbrenge van ontbrekende fietsschakels, extra wandelpaden en de herinrichting van de noordoever van het kanaal voor natuur en waterberging.	D. Binnendijk, wethouder Ruimtelijke Ordening, Katwijk	PM
D. Programma Duin Horst Weide / Land van Wijk en Wouden					
31.	De Grote Zwabber		Realiseren van een recreatieve en ecologische verbinding tussen duinen en Groene Hart		
	De Grote Zwabber: b. Ecoduct met fietsbrug A44/N44	Groenblauwe en recreatieve structuur / Recreatief medegebruik	Het realiseren van een ecologische verbinding en geleidingswerken van de duinen naar het Groene Hart / Bentwoud over de A44/N44. Hiermee ontstaat voor de bewoners stedelijke gebieden een interessant natuurgebied.	H. de Greef, wethouder ruimtelijke ordening en cultuur, Wassenaar (ingediend door Voorschoten)	€ 8.000.000
	De Grote Zwabber: c. fietspad naar zee	Groenblauwe en recreatieve structuur / Recreatief medegebruik	Het realiseren van een fietsverbinding tussen duinen en het Groene Hart als onderdeel van het ecoduct over de A44/N44. Mogelijk ook fietsverbinding over de A4. Aandacht voor landschappelijke en/of cultuurhistorische beleefplekken.	N. Alkemade, wethouder Groen en Pact van Duivenvoorde, Wassenaar (ingediend door Voorschoten)	€4.500.000
	De Grote Zwabber: d. ecologische recreatieve verbinding	Groenblauwe en recreatieve structuur / Recreatief medegebruik	Aansluitend op ecoducten, een ecologische verbinding realiseren van de duinen naar het Groene Hart. De grote ecologische verbinding zal bestaan uit leefgebieden en stapstenen met corridors ertussen.	H. de Greef, wethouder ruimtelijke ordening en cultuur, Wassenaar (ingediend door Voorschoten)	€1.200.000
32.	Rijksbufferzone Mient Kooltuin	Recreatief medegebruik / Openheid en zichtlijnen	Het realiseren van een groen recreatiegebied tussen het duingebied en de te realiseren woonwijk op voormalig vliegveld Valkenburg.	PM, Projectorganisatie Valkenburg (ingediend door Katwijk)	PM
33.	groene zoom langs het spoor Den Haag - Leiden	Groenblauwe en recreatieve structuur / Recreatief medegebruik	Inrichten en versterken van de groene zoom langs het spoor Den Haag - Leiden en versterken recreatief netwerk. Ontbrekende schakels in fiets- en wandelpaden doortrekken in aansluiting op historische paden en cultuurhistorische elementen, inclusief fietsschakel Ter Wadding.	B. van Dunné, wethouder groen en Pact van Duivenvoorde, Voorschoten	PM
34.	Avontuurlijk groen spelen	Recreatief medegebruik	Aan de rand van Zoeterwoude in het landelijk gebied is ruimte voor 2 avontuurlijke speeldernissen. Op deze openbare plekken kunnen kinderen vanuit de hele regio spelenderwijs de	M. Ateş, wethouder ruimtelijke ordening, Zoeterwoude	PM

nr.	Gebiedsprogramma	Doelstelling	Korte omschrijving	Trekker	Kostenraming
			natuur ervaren.		
35.	Uitplaatsen verspreide Glastuinbouwlocaties Zoeterwoude	Openheid en zichtlijnen	Door het uitplaatsen van verspreide Glastuinbouwlocaties op de Papeweg, Weidelaan en de Dr. Kortmannstraat (N206) kan de vrijkomende grond heringericht worden voor veenweidegebied en voor agrarische doeleinden in gebruik worden genomen.	PM, Zoeterwoude	€ 4.000.000
36.	Glassanering Duivenvoorde Corridor	Openheid en zichtlijnen	Glassanering Duivenvoorde Corridor. Het uitkopen van tuinbouwbedrijven. Op de plaats van de bedrijven wordt een beperkt aantal woningen teruggebouwd. Op het moment dat veel geld beschikbaar is voor de sanering van bedrijven, hoeven er minder woningen teruggebouwd te worden, waardoor het gebied weer open en groener wordt. Gevraagde bijdrage Holland Rijnland € 7.500.000.	H. Tjalma, wethouder Ruimtelijke Ordening, Voorschoten	€ 30.000.000

6.3 Projectenlijst C: overige groenprojecten

Deze komen in 1^e instantie niet in aanmerking voor opname in een uitvoeringsovereenkomst.

nr.	Project	Gemeente	Korte omschrijving	Motivatie C-lijst
Duin- en Bollenstreek				
a.	Knelpunten kanoroute	Hillegom	Opheffen knelpunten kanoroute	Lokaal project.
b.	Versterking hagenstructuur	Noordwijk	Hagenstructuur langs Herenweg in Noordwijk (doorgaande noord-zuid verbinding met een fietspad) aanbrengen. Gericht op eenheid in inrichting en voor kleine dieren een alternatieve route in de ecologische landgoederenverbinding om Noordwijk.	Naar verwachting te financieren via de 2 ^e fase van het project Laanbeplanting in de Bollenstreek waarvoor naast financiering van Holland Rijnland, PO2-subsidie is beschikt.
c.	Beplanting langs wegen	Noordwijker hout	Aanbrengen van beplanting langs Schippersvaartweg, Westeinde en Oosterduinen. Hiermee wordt het groene en recreatieve karakter van deze routes hersteld.	Naar verwachting te financieren via de 2 ^e fase van het project Laanbeplanting in de Bollenstreek waarvoor naast financiering van Holland Rijnland, PO2-subsidie is beschikt.
d.	Ecologische verbinding en rond Keukenhof	Lisse en Hillegom	Het realiseren van een ecologische verbinding tussen het duingebied en Keukenhofbos en tussen Keukenhof en Ringvaart/bosgebied Haarlemmermeer.	Onderdeel Ecologische Hoofdstructuur (financiering 100% provincie).
Veenweide en Plassen				
e.	Samen voor groen, tussen Kagerplassen en Oude Rijn		Het in samenhang inrichten van het plangebied (ca 4000 ha) voor extensieve recreatie en natuur. Een aaneengesloten routenetwerk voor fietsers, wandelaars en kanoërs, ecologische verbinding van Kagerplassen tot aan Oude Rijn en educatieve activiteiten.	
	d. Ghoybos (ZZG)	Kaag en Braassem	Bestaand productiebos herinrichten als recreatiebos.	Onderdeel overeenkomst Zuidvleugel Zichtbaar Groener.
Aaneengesloten Stedelijke Agglomeratie				
f.	MAL Nieuw Rhijngeest / 't Duyfrak	Katwijk	Aan beide zijden van de Oude Rijn worden nieuwbouwlocaties gerealiseerd. Op het Katwijkse deel (Duyfrak) wordt een parkachtig gebied gerealiseerd (de Dorpsweide). Op het deel van Oegstgeest (Nieuw Rhijngeest) staat in het plan ook een park opgenomen.	Onderdeel overeenkomst Zuidvleugel Zichtbaar Groener (VINAC).
g.	Park het Landgoed	Oegstgeest	Het park het landgoed is een stepping stone in de landgoederenketen. Het landgoed wordt een parkachtige locatie, omringt door een brede watergang met natuurvriendelijke oevers.	Onderdeel VINAC en gekoppeld aan grondexploitatie.
h.	Park Langenakker	Oegstgeest	Park Langenakker is een stepping stone in de landgoederenketen en wordt direct verbonden met het park Dorpsweide aan de andere kant van de Oude Rijn. Ook loopt een regionale fietsroute door. Speerpunt is het vergroten van toegankelijkheid voor recreatief verkeer.	Onderdeel VINAC en gekoppeld aan grondexploitatie.

nr.	Project	Gemeente	Korte omschrijving	Motivatie C-lijst
Duin Horst Weide / Land van Wijk en Wouden				
i.	De grote Zwabber		De grote Zwabber, de ecologische verbinding duinen-Groene Hart, haaks op de kust.	
	De grote Zwabber: e. Groene Buffer Valkenburg	Wassenaar en Katwijk	Recreatieve en groene inrichting van de Groene Buffer Valkenburg. (ingediend door Katwijk)	Onderdeel overeenkomst Zuidvleugel Zichtbaar Groener.
j.	Afronding Valkenburgse meer	Katwijk / Provincie ZH	Fietsverbinding tussen Valkenburgse Meer en Wassenaarse Watering, gekoppeld aan zandwinning door de Provincie.	Onderdeel grondexploitatie voor zandwinning.

Afkortingenlijst

AB	Algemeen Bestuur van Holland Rijnland
API	Aanpassingsinrichting (uit de Landinrichtingswet 1985)
DB	Dagelijks Bestuur van Holland Rijnland
(P)EHS	(Provinciaal) Ecologische Hoofdstructuur
EVZ	Ecologische Verbindingszone
GOM	Greenport Ontwikkelingsmaatschappij
ILG	Investeringsbudget Landelijk Gebied
LEADER	Liaison Entre Actions de Développement de l'Economie Rurale (onderdeel van POP)
pMJP	Provinciaal Meerjarenprogramma Landelijk Gebied 2007-2013
POP	(Europees) Plattelandsontwikkelingsprogramma
RodS	Recreatie om de Stad
RIF	Regionaal Investeringsfonds
RSV	Regionale Structuurvisie
SMART	Specifiek, meetbaar, acceptabel, realistisch en tijdgebonden
WILG	Wet Inrichting Landelijk Gebied
ZZG	Zuidvleugel Zichtbaar Groener

Samenwerkingsorgaan Holland Rijnland
Schuttersveld 9, 2316 XG Leiden
Postbus 558, 2300 AN Leiden
Tel. 071 – 523 90 90
Fax. 071 – 523 90 99
info@hollandrijnland.net
www.hollandrijnland.net

